

DET ENDA SOM RÄKNAS

DET ENDA
SOM RÄKNAS
Socialt entreprenörskap
på riktigt

Björn Söderberg
med Lisa-Linnea
och Mattias Flising

© 2012 BookHouse Editions

Det enda som räknas, socialt entreprenörskap på riktigt

BookHouse Editions AB

Riddargatan 17D

114 57 Stockholm

+46 8 545 688 60

jan@bookhouse.se

www.bookhouse.se

Formgivning: Katarina Lapidoth

Omslagsfoto: Ivica Prgomet

Inlaga foto:

Tryck: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinn, Estland

ISBN: 978-91-89388-84-0

Innehåll

Tio år i ett kaotiskt paradiset

Acceptera inte världen som den är

- 1 Björns möte med Nepal
- 2 Ett samtal från Nepal
- 3 Sopor blir julkort
- 4 Entreprenör utan gränser
- 5 Högteknologi i framkant
- 6 För att leda andra måste man försöka förstå sig själv
- 7 Företagens ansvar
- 8 Kunskap att förändra
- 9 När värderingarna inte räcker
- 10 Förändring i större skala
- 11 Den vite mannens börda
- 12 Den gode ledaren
- 13 Mangosäsong i Nepal

Tio år i ett kaotiskt paradiset

Hur startar man företag som både är hållbara och lönsamma? Är socialt företagande ett sätt att åstadkomma förändring? Betyder det verkligen något för världen? Hur står man ut trots motgångar?

Björn är en entreprenör som gjort något ovanligt. Lämnat Växjö och åkt till Nepal för att starta sociala företag. Han fick ett galet infall, och lämnade det välkända för att förverkliga sin idé, trots problem och svårigheter.

Alla människor har idéer men de flesta genomförs aldrig. När man oroar sig för att misslyckas eller göra fel blir man ofta passiv. Det viktigaste är inte att hela tiden göra rätt utan göra något. Det handlar om att resa sig ur Tv-soffan och förverkliga sina drömmar.

Björn får saker att hända. Han har startat företag som anställer kvinnor, föräldralösa och lågkastiga. Han har startat företag som tjänar pengar på att utbilda sina anställda. Hans företag förhindrar skogsavverkning på Himalayas sluttningar och skapar samåkning i glesbygden i Småland. Han hittar enkla lösningar på svåra problem, vägrar att ge upp och fortsätter långt efter det att en vanlig människa skulle packat väskan och åkt hem.

Den här boken handlar om att förstå hur en social entreprenör tänker och lever. För att kunna göra det åkte vi – Lisa-Linnea och Mattias – till Nepal. Vi spenderade en månad med Björn, lyssnade på hans berättelse, diskuterade och följde med i det dagliga arbetet. Vi ville inte bara skriva ner Björns berättelse, vi ville själva uppleva hans värld och dra våra egna slutsatser.

Mycket har hänt sedan jag landade i Nepal för första gången. Mina tankar har förändrats och det har mina verksamheter också. Nepal har förändrats. Därför var det viktigt att Lisa-Linnea och Mattias kom hit och stannade ett tag så att vi kunde få tid att resonera på djupet. Dra nya slutsatser tillsammans. Min syster Lisa-Linnea var en av de första som besökte mig i Nepal och hon och hennes man Mattias har funnits med hela vägen. Jag har ringt dem både när det gått bra och när det varit jobbigt. Självklart var det dem

som skulle göra det här tillsammans med mig. Jag ville skriva en bok som går på djupet. Där jag kan förklara de svåra sakerna som aldrig går att berätta på en 45 minuter lång föreläsning. De riktiga problemen jag upplevt och de obehagliga besluten jag tvingats ta.

När Björn började var det inte alls meningen att starta ett företag, åtminstone inte ett som han skulle leda. Han såg sopor, högar som låg utanför dörren till lägenheten som han delade med tio andra ungdomar i Kathmandus slum. Högar som när de blev allt för stora skyfflades ner i floden. I floden töms också de flesta toaletterna i området. Floden är även en arbetsplats för kvinnor som jobbar 14 timmar om dagen med att vada fram och tillbaka genom floden med tunga cementsäckar i korgar på huvudet för att transportera till byggen.

Bara några månader efter det att jag kom till Nepal första gången startade vi pappersverkstaden Watabaran. Vi började återvinna julkort och sälja till Sverige. Det började som en spontan, gemensam idé. Men efter de första månaderna insåg jag att det var jag som blivit chef.

I flera månader hade Björn jobbat i stort sett dygnet runt och varje tanke hade ägnats åt att hitta lösningar på problem och stressen över att få ihop pengar till de anställdas löner. En dag i slutet av månaden går Björn till bankomaten och tar ut en bunt pengar för att betala lönerna med. Han står där med den stora bunten pengar, som är ganska lite pengar i svenska mått mätt men så otroligt mycket i Nepal, i handen. Förhoppningsvis skall bunten räcka den här månaden. Frågan är om det kommer finnas en bunt att hämta till nästa månad? Då hör han rösten bakom sig:

– Please sir, some milk for my baby?

Det är inte ovanligt, snarare något man upplever varje dag. Kvinnan med barnet på armen, i smutsiga kläder och med den bedjande blicken. Björn vet att det inte löser några problem att ge henne pengarna. Paniken växer inom honom. Vem är han att bestämma vem som behöver pengarna bäst? Borde han hjälpa fler än han redan gör? Hon ber ju bara om ett par rupies. Men det är rupies som ska betalas ut som löner, till andra som också

desperat behöver pengarna. Kan han ge av de pengarna till någon annan? Han har sett problem, utslagning, fattigdom och diskriminering varje dag, varje stund i nästan ett år. Alla barn som rycker i honom skjortan. Alla utsträckta tiggarghänder. Allt som är så olikt det han vuxit upp med, som han flyttat hit för att uppleva men nu också upplever chocken av att se. Kvinnan blir allt Björn försöker göra men som aldrig räcker till. Allt han ville förändra men inte kunde. Han vill försvara sig, vill att hon ska försvinna. Han känner plötsligt att han vill slå till henne, vad som helst för att få bort henne.

Björn vände och sprang därifrån istället. Kvinnan med barnet märkte säkert inte av hans inre kval. Efter hundra meter stannade han och då kom rädslan. ”Jag var nära att slå ner en fattig kvinna som bad om mjölk till sitt barn. Vad har hänt med mig?”

Det här är inte bara en solskenshistoria om hur man startar ett framgångsrikt företag och har roligt under tiden. Med bokens hjälp kan du även få tips som hjälper dig att komma igång. Det här är inte heller en berättelse om ett misslyckande. Även om du kan läsa om många sorters misslyckanden. Den här boken vill inte göra saker mer komplicerade än de behöver vara, men du kommer märka att det är ganska komplicerat. Den här boken handlar om Björn Söderberg, om företagen han startat, om dilemman han kämpar med, om insikter han tvingats till, om hur han tänkte i början, hur han tänker nu. Något att reflektera över för att få ett annat perspektiv på din egen verksamhet. Använd den för att diskutera problemen och svårigheterna med att arbeta i en miljö med annan kultur. Läs den för att ta del av en spännande berättelse. Använd den hur du vill. Den vill väcka frågor hos dig. Framförallt hoppas vi att Björns historia kommer att väcka ett engagemang hos dig. Trots svårigheter, trots risken att misslyckas, kan vi alla förändra världen.

Acceptera inte världen som den är

I en smutsig fabrik någonstans i Asien sitter barn och tillverkar våra leksaker, mobiltelefoner och kläder. Så att vi kan köpa fler och billigare prylar, större TV apparater och bli lyckligare.

Vi har fler bilar, använder mer olja och mer energi. Fabriker som tillverkar våra prylar förorenar vattnet och luften. Jorden blir allt varmare, Himalayas glaciärer smälter. Översvämningar driver människor från sina hem. Miljontals människor har inte tillgång till sjukvård. Sjukdomar som det finns botemedel mot blir dödliga i brist på läkemedel.

Ingen gör något.

Istället skyller vi på andra. På politiker som inte gör något, på företag som smutsar ner, på invandrare som tar våra jobb eller på fanatiska muslimer. Och medan vi skyller på andra låter vi jorden gå under och orättvisorna fortsätta.

För sanningen är den att vi kan lösa problemen. Men vi måste ändra vår livsstil. Och förändring är inte enkelt. Det gör ont.

Jag är ingen aktivist. Jag är företagsledare och entreprenör.

Jag åkte till Nepal när jag var nitton. Jag var uttråkad i skolan. Trött på Sverige och ville ut i världen. Det räckte inte längre att sitta och diskutera. Jag ville träffa människor som levde under helt andra förhållanden. Jag ville uppleva fattigdom, förstå den och försöka förändra.

Det blev inte alls som jag hade tänkt mig. Min resa till Nepal fick mig att tänka om precis varenda tanke som jag tänkt tidigare. Om livet, om fattigdom, om människor... och om mig själv.

Jag har börjat inse att det inte alltid finns några enkla svar.

Det var min syster Maja som lärde mig att det går att förändra världen. Efter att ha hört om hur regnskogen skövlas för att skapa utrymme för

biffkor som blir till våra hamburgare. Hon grät hela natten. På morgonen gick hon till rektorn på skolan och föreslog att vi skulle göra en basar för att samla ihop pengar och rädda regnskogen. Hon jobbade i månader med att få med sig hela skolan. Hon övertygade alla lärare, och engagerade eleverna. Vi höll en basar och samlade ihop 6400 kr. Maja räddade 15 hektar (30 fotbollsplaner) regnskog när hon var 9 år gammal.

Nöj dig inte med att passa in. Världen skapas inte av någon annan långt borta.

Den kan förändras av en nioåring som vill rädda regnskogen eller av en företagsledare som vill påverka mer än balansräkningen. Den formas av dina egna beslut och handlingar – varje minut. Varje sekund.

Tänk vilken makt. Vi kan förändra allt.

Acceptera inte världen som den är. Gör den till den plats där du vill leva.

Björn Söderberg,
Kathmandu 2012

1

Björns möte med Nepal

Där världen börjar

Jag har nog aldrig känt mig så liten som när jag landade i Nepal första gången och mötte det totala kaoset som är Kathmandu. Jag kommer ihåg att jag satt i den slitna, skramlande taxin på väg från flygplatsen och tänkte att jag kommer att dö här. Det hände saker överallt. Det var bilar, mopeder, cyklar, gatuförsäljare, sophögar som trängdes med varandra och med mig där jag satt i taxin och skumpade fram mot hotellet där jag skulle bo min första natt. Vad skulle jag egentligen göra här?

Kathmandu, Nepals huvudstad, myllrar av liv och rörelse. De trånga gatorna, med djupa gropar som bilarna tutandes försöker ta sig över, genom eller förbi. Grävda diken som är fyllda med sopor, råttor och plastflaskor. Högarna av sopor där kor lugnt går och tuggar skräp bredvid barnen som letar igenom skräphögarna i jakt på något användbart. Hus som ligger så tätt, slitna hus som ser ut att kunna falla ihop när som helst. Här och där är husen mer välbyggda, det är hus som omges av skyddande murar. Högst upp på murarna är spikar ingjutna i betongen för att avskräcka inkräktare. Luften är alltid full av ljud. Bilar som tutar, försäljare som ropar, mopeder som brummar, böneklockor som klingar. Det är ljudet av en storstad, men det känns mycket tätare, mycket närmare, mycket mer påträngande.

När den 19-årige Björn gick av flyget möttes han av alla dessa intryck och upplevelser. Han beskriver sina första dagar i Nepal som en chockupplevelse.

Jag var inte van vid trafiken och kaoset och var rädd att bli påkörd, eller bara att inte hitta tillbaka till hotellet. Första kvällen när jag

skulle äta gick jag bara tvärs över gatan. Jag tänkte att om jag hela tiden kunde se hotellet så skulle jag åtminstone hitta tillbaka. Jag hade känt mig riktigt tuff när jag satt på flygplatsen i Sverige – jag var modig och cool som vågade ge mig ut på ett sånt äventyr. Väl framme i Nepal var jag inte så tuff längre – jag var livrädd! Det kändes som att jag kastats ut i en helt främmande värld och jag hade ingen aning om någonting. Hemma i Växjö hade jag känt mig instängd och uttråkad, men jag visste i alla fall hur saker fungerade och jag hade aldrig tvekat inför att gå utanför dörren. Den första dagen i Nepal gjorde jag små utflykter från hotellet och försökte göra cirklar inom vilka jag kunde hitta tillbaka. I Kathmandu svänger ingenting i nittio grader, vägarna delar sig omärkbart och det finns inga gatunamn. Man går bland försäljare som ropar ut sina varor och sliter i ens kläder, bland de mest fantastiska tempel och fattiga tiggare som sträcker ut vädjande händer. Vad var det egentligen för land jag hamnat i?

Det fanns oändligt mycket för Björn att upptäcka. Nepal är så helt annorlunda jämfört med Sverige. Här lever man en stor del av livet utomhus. Gatorna är fulla av utomhusfrisörer, kvinnor som tvättar kläder i någon av de offentliga vattenkranarna, skräddare och försäljare av allt mellan himmel och jord. Även slaktbutikerna är utomhus, köttet hänger på krorar eller ligger i solen på styckbordet och väntar på kunderna. Där stryker hundarna runt och väntar på att få bitar kastade till sig. Hundarna finns överallt. De kallas mobile dogs. De är ingens hundar. Vi som är vana vid hundar som husdjur kanske får för oss att sträcka fram handen för att hälsa. Det här är inte husdjurshundar. Lopporna gör deras pälsar slitna, de är smutsiga och sjuka. Deras skall fyller på ljuden. När stadens oväsen dämpas på natten tar hundarna över och fyller lyften med ylanden och morranden.

Det finns ständigt dofter. Dofter av nyplockade clementiner, kryddor i korgar, ångande dumplings som säljs från en cykel på gatan men också doften av de tusentals toaletter och avlopp som slutar i floden som rinner genom hela staden. Soporna som kastas på gatan ruttar i brist på sophanteringssystem. I Nepal lär man sig att se sig för när man går på gatan. Det finns mycket man inte vill trampa i. När sophögarna blir för stora körs de bort till soptippen utanför Kathmandu. I områdena nära floden dumpas

soporna direkt i vattnet, eller så försöker man bränna dem. Det ger ju också lite värme att ha en eld när den råa kvällsluften drar in över Kathmandu – även om det är sopor som eldas. Ofta går eldandet dåligt och istället för en rejäl eld som förbränner skräpet ligger det och pyr med hjälp av lite spillolja eller ett par lättantändliga plastpåsar. Luften kan vara svår att andas, avgaser och dielsedoftar är så täta. Kathmandu har inget fungerande system för att minska utsläppen.

Jag åkte inte till Nepal för att starta företag

Björn åkte inte till Nepal för att starta företag. Han åkte till Nepal för att se världen och göra något på riktigt. Björn är uppvuxen på landet i Småland. Bland kossor, hästar, och bönder. Byn var liten och föräldrarnas politiska engagemang och intresse för händelserna runt om i världen delades inte av byns andra innevånare. Hemma talades det om FNL, om skövlingen av regnskogen och om samhällsansvar och medvetenhet. Sådana diskussioner fanns inte någon annanstans. I skolan pratades det EPA-traktorer. För Björn utgjordes verkligheten av fotboll, mopeder och dataspel. Diskussionerna hemma intresserade honom lika lite som EPA-traktorer. Däremot delade han familjens läsintresse. Tolkien och Astrid Lindgren vad självklara favoriter och inspiratörer. Björns skolgång var full av frustration över att behöva följa alla regler och av andra givna ramar och att aldrig få genomföra något på riktigt utan bara läsa i böcker och rabbla formler.

Under gymnasiet ville han bygga ett vindkraftverk i fysiken. Det fick han inte. Då la Björn in ett virus i fysiklärarens miniräknare och bestämde sig för att inte gå på hennes lektionermer. Egentligen inte särskilt många andra lektioner heller. Han lade istället sin tid på att fixa folks datorer. Det ledde vidare till ett litet IT företag som gav ny studiemotivation. Efter gymnasiet kunde han leva på sitt företag. Men det ledde till en annan längtan, en längtan som väckte nytt intresse för diskussionerna hemma vid köksbordet.

Björn hade en känsla av att vara instängd, att vilja se något på riktigt. Han läste den engelska versionen Muhammad Yunus bok *De fattigas bankir* (BookHouse, 2007) och han ville göra något som skapade verklig förändring. Björn lämnade sitt IT-företag och bokade en flygbiljett till Nepal. Där skulle han jobba som volontär på en skola och bo hos Lilanath, en lärare han hade fått kontakt med.

Andra dagen i Nepal kom Lilanath och hämtade mig vid hotellet, på cykel. Färden gick igenom hela Kathmandu på gränder och småvägar, och intrycken var många. Väl framme kom jag till lägenheten där Lilanath bodde. Jag fick en chock. Jag hade trott att jag skulle bo med Lilanath och hans fru. Men i lägenheten bodde också 8 andra killar. De var Lilanaths vänner, några hade han växt upp tillsammans med på barnhem. Ungefär hälften var föräldralösa. De andra var vänner som inte hade fasta jobb utan behövde leva billigt. När jag hämtat mig från chocken skulle jag tillbaka till hotellet för att hämta mina saker och flytta in i lägenheten.

Lilanath lånade ut sin cykel och plötsligt var jag ensam i Kathmandus trafikmyller, på en cykel och utan att egentligen veta vart jag skulle. Vi hade cyklat en bra bit från mitt hotell i turistområdet och allt jag såg var nytt och skrämmande. Jag cyklade förbi fina hotell och turistcaféer, förbi sophögar där korna stod och åt. Hur jag egentligen lyckades ta mig till hotellet och sedan tillbaka till lägenheten igen vet jag faktiskt inte. Jag var i alla fall både tacksam och förvånad över att jag inte blivit påkörd av någon av de tusentals taxibilar eller motorcyklar som täckte gatorna. Och kanske ännu mer tacksam över att jag inte hade kört på något av de barn som lekte längs vägarna.

Efter den dagen bodde Björn med tio andra personer i en lägenhet som bestod av två rum och kök, på ungefär 35 kvadrat. Det fanns dessutom en liten toalett. Björn berättar att han ibland har fått frågan om det inte var svårt att bo tio personer med bara en toalett. Just det problemet fanns dock inte eftersom ingen var därinne längre än vad de kunde hålla andan. Lägenheten hade 4 sängar och vissa nätter fick man sova ensam, andra nätter delade man. Första natten var det en chock för Björn att inte ens ha en egen säng. Att behöva dela säng med någon han inte kände, till på köpet en kille. Sedan såg han tre andra killar rulla ut en matta på cementgolvet för att sova. Då kände han sig väldigt svensk, och väldigt bortskämd. Det är klart att man sover tillsammans när man bor tio stycken i en lägenhet för två.

Jag hade en del dollar med mig som jag gömde på olika ställen i lägenheten. Jag litade egentligen på dem jag bodde med, men

tänkte att det var dumt att ha mycket pengar liggande på ett ställe. Så jag gömde lite i jackan, lite under skosulorna i mina skor och på lite fler kreativa ställen. Två veckor senare fanns det ingenting kvar. Då trodde jag att någon som besökt lägenheten måste ha tagit pengarna, men jag inser ju i efterhand att det troligen var någon av dem jag bodde med. Och det var inte så konstigt. Ingen av dem jag bodde med hade gott om pengar och det var bara Lil-anath som hade fast jobb. Här kom jag som svensk och stoppade sedlar överallt.

Alla i lägenheten blev inte nära vänner, men Tirtha, Chandranath och Yugendra var tre av de vänner som Björn fick under sina första veckor i Nepal.

Vi bodde väldigt enkelt och den materiella standarden var enormt låg jämfört med Sverige. Men jag saknade inte min tv, inte min slitna Saab 90, inte ens min dator. Det enda jag saknade var rent vatten, en ren toalett och möjligheten att vara ensam ibland. Allt annat är egentligen onödigt. I Växjö drev jag ett IT-företag som gick hyfsat bra. Jag bodde i en hyreslägenhet på 60 kvadrat med snygga tapeter, soffå, och bokhyllan Billy. Men inget av det där saknade jag en sekund.

De första dagarna hade jag känslan av att jag bodde i slummen. Det var trångt och smutsigt. Efter ett par dagar fattade jag att vi inte alls bodde i de riktigt fattiga slumområden som finns i Kathmandu. Vi levde som nepalesisk arbetarklass – enkelt men vi hade råd att äta och ha ordentliga kläder. Slummen, där ingen har jobb och människorna bor i skraltiga, tillfälliga plåtskjul och kämpar för att få mat för dagen började ett par hundra meter bort vid flodbanken. Där jag bodde hade vi det ganska bra. Men jag slogs återigen av hur bortskämd jag var. Att ha råd att hyra en lägenhet som har varmvatten kan de flesta i Sverige göra. Här var en enkel hyreslägenhet med rent vatten en ouppnåbar lyx.

Oavsett vilken del av Kathmandu du är i – slummen eller turistkvarteren är religionen högst påtaglig. Dels för att världen liksom börjar här. Världens högsta berg ligger inom synhåll hela tiden i staden. När man flyger in över

Kathmandu dyker man ner mellan klipporna i en lutning som får även den modigaste att tappa andan. Överallt i landet finns ritualerna, ceremonierna. Små altare för offer till gudarna finns i vartannat gathörn. Oftast offras blommor, rökelse och färg men även matvaror som ris, fisk, frukt, kött och även levande djur. Kastsystemet har också satt sina spår. I ett land där kastsystemet är avskaffat på pappret vet varenda nepales vem som tillhör vilken samhällsklass. Och vilken kast du tillhör är högst aktuellt. Det är både en viktig del av din identitet och det som avgör vem du ska gifta dig med. Nästan alla nepaleser gifter sig inom sin kast. Som utlänning har du ingen aning om de tusen tecken som avslöjar en människas kast och som avgör hur hon behandlas liksom hennes möjligheter i livet.

Efter de första dagarna följde Björn med Lilanath till en skola i Kathmandu, där hade han fick träffa rektorn som pratade med honom en stund och sedan visade honom ett klassrum, gav honom ett par böcker och sa:

–Jag har en lektion åt dig. Den börjar om fem minuter.

Det var nervöst att kastas in oförberedd i ett klassrum fullt med elever, men mest var det spännande. Jag hade ingen erfarenhet av att vara lärare, och rektorn hade inte gett mig några egentliga instruktioner eller begränsningar så jag fick göra det jag tyckte var viktigt. Det var en fantastisk känsla – att inte få en detaljerad undervisningsplan eller böcker som eleverna skulle läsa högt ur. Jag fick använda min egen kreativitet för att skapa en bra undervisning, och vi hade många spännande lektioner tillsammans.

Björn undervisade i engelska men på hans lektioner gjorde de allt möjligt. De byggde motorer, diskuterade framtidsdrömmar och pratade om livet i Nepal och i Sverige. Snabbt fick Björn känslan att man inte behöver vara utbildad eller jättekunnig för att göra skillnad. Varje insats var värd något. Det som provocerat Björn under alla åren i skola var att hans lösningar inte hade accepterats. Allt hade handlat om att göra på skolans sätt och inte att hitta på något eget.

I Nepal finns inte lösningarna på samma sätt som i Sverige. Det drar kallt från fönstren. I Sverige ringer man hyresvärderna eller en snickare. I Nepal kan man lösa det hur man vill. Man kan gå till

en trekkingbutik, köpa liggunderlag och skära upp det i bitar och rulla ihop till korvar som kan stoppas in i springorna som tätning. Här är den allra mest grundläggande elkunskapen revolutionerande för de flesta. Här kommer högstadiets fysikundervisning till användning, behöver man lyfta något tungt kan man bygga en trefot, konstruera block och talja och lösa problemet. Här är Newtons lagar inget som står i en lärobok, utan något jag använder dagligen för att lösa problem. I Sverige ringer man en lastbil. Sen är det intressant, och skrämmande, att det var barnboken ”så funkar det” och att jag hade hjälpt min pappa att fälla träd i skogen på sommaren som jag hade mest nytta av, inte gymnasiets teoretiska undervisning. Att kunna förstå och använda Newtons lagar kan göra underverk – men tredjegrads ekvationer och integraler är svårt att använda i praktiken.

Först tyckte jag att jag kunde allt. Jag minns och känner fortfarande den där känslan jag fick när jag jobbade som lärare. Att jag behövdes. Att det lilla jag kan är expertkunskap i Nepal och att jag kan spela en viktig roll. Jag fattade snart att jag inte kunde så mycket som jag först trodde. Men just det där, att inte behöva fråga den som vet, utan att veta själv, och att faktiskt få prova. Ingen sa till mig att det inte går eller att jag inte får.

Lägenheten där Björn bodde låg tvåhundra meter från Baghmatifloden som rinner genom Kathmandu. Floden används för att bada, tvätta kläder och dumpa skräp. Doften är obeskrivlig. Femton meter från Björns ytterdörr låg området sophög, som bara blev större och större.

Det fanns två sätt att komma till skolan; antingen kunde man cykla de kilometer som ledde till bron över floden, eller så kunde man gå nerför flodkanten med cykeln på axeln och gå över på några stenar som stack upp ur flodbotten.

Och så klart gick mina vänner på stenarna och jag följde efter. Första gångerna fick jag panik av rädsla för att ramla i vattnet. Det stinker verkligen. Men jag såg också kvinnorna en bra bit längre uppströms i floden som vadade med vatten upp till knäna genom vattnet. Det fanns flera byggen i närheten och kvinnorna arbetade med att fylla korgar med sand från floden och vada över

för att lämna den. Jag fattar fortfarande inte hur de kan hantera att bära så mycket. Jag skulle gissa att de bar 40 kilo var varje gång. I flipfloptofflor, och med korgen på ryggen med ett band över pannan. Och runt omkring dem flöt skräpet. För mina vänner var det normalt. Det var inget konstigt att kvinnorna gjorde så. Men för mig var det ju helt vansinnigt. Varför kan inte byggfirman bygga en bro åt dem? Varför har de inte en skottkärra så att de slipper ha hela tyngden på huvudet. Hur kan man låta någon arbeta i flipflops i en flod där avföring blandas med glassplitter, parasiter och hushållsavfall? Och hur kan man låta deras 2-åriga barn få sitta under cementblandaren, leka med cementsmulorna och stoppa dem i munnen?

Vad exakt det var som fick bägaren att rinna över kan Björn inte säga säkert. Han såg mycket lidande och mycket som byggde upp en ilska hos honom. Hur kan människor få ha det så här?

På kvällen kunde man sätta sig på taket till vår lägenhet och se ut över nästan hela Kathmandu. Jag tyckte det var så vackert, att sitta där i mörkret, höra insekternas surrande och se de små eldar som brann nere vid flodstranden. Jag satt där och njöt och funderade på varför de eldade. Jag trodde att det kunde vara någon religiös ritual. En dag bestämde jag mig för att gå ner till floden på kvällen. Eldarna var inte mysiga religiösa symboler. Kring varje eld satt magra, smutsiga barn mellan 5 och 12 år. De eldade sopor för att hålla sig varma och skickade runt plastpåsar med lim som de sniffade. De satt där i allt skräp och jag kan knappt beskriva hur hjälplös jag kände mig. Hur kan man tillåta det här, tänkte jag.

Frustrationen, ilskan och känslan av maktlöshet växte hos Björn. Några dagar efter att han upptäckt varför man eldade vid floden cyklade han till skolan. Han hade ätit en banan och hade nu skalet i handen. Svensk som han var letade han efter en papperskorg, långt efter det att han insett att han inte skulle hitta någon.

Jag kom till slut ner till floden där jag som alltid såg allt skräp, allt jävelskap. Alla andra slängde soporna här, varför kunde inte jag

göra det? Om jag stoppade ner bananskalet i väskan och slängde det hemma i lägenheten visste jag vad som skulle hända. Papperskorgen skulle tömmas på sophögen utanför lägenheten och sophögen skulle tillslut skyfflas bort och slängas i floden. Hur jag än gjorde skulle det hamna i floden. Jag är lika mycket en del av det här som alla andra, och det har ingen betydelse.

Jag skulle precis slänga skalet där jag stod, men då dök mamma upp i huvudet. Hon har i hela mitt liv tjatat om källsortering, och att det är allas ansvar att göra något. Att man måste börja med sig själv. Att slänga bananskalet här skulle vara att ge upp, att acceptera problemet och själv bli en del av det. Jag vägrade. Istället la jag ner skalet i väskan där det kladdade ner elevernas uppsatser. När jag kom hem på kvällen var jag så förbannad och upprörd att mina vänner fick lugna mig. Det var då jag insåg att de bar på samma frustration som jag. Jag hade levt i den här skiten i två månader, de hade bott här i hela sina liv. Jag hade en bild av att det finns något fint i fattigdom. Att människor som lever i fattigdom bryr sig mer om varandra, eller att man är lyckligare av andra anledningar. Men fattigdom är inte romantiskt. Den är smutsig, vidrig och full av sjukdomar. Den kvällen bestämde vi oss för att inte bara sitta och vara en del av problemet. Vi måste göra något.

Det var Chandra, Yugendra och Tirtha som tillsammans med Björn satt och spånade på de första idéerna. De pratade om att bygga upp ett sophanteringssystem, med tunnor i varje gathörn och återvinning. De tänkte ta ut en liten avgift från alla hushållen så att det täckte lönen för oss som skulle jobba med det. Men skulle verkligen folk betala? Björn var osäker och de andra höll med. Varför skulle man betala för att få slänga saker när man kan göra det gratis rakt ut genom fönstret?

Att uppleva fattigdom

Men vi behöver stanna upp i berättelsen och fråga oss vad det var som gjorde att Björn fortsatte att bo i lägenheten och dela säng, mat och vatten med fattiga ungdomar? Hur kommer det sig att Björn inte bara åkte tillbaka till hotellet och gjorde besök hos sina vänner då och då?

Jag ville uppleva världens orättvisor, och jag ville förstå dem. För att kunna förändra något måste man först förstå problemet. Det kan man inte göra utan att uppleva det, att bli en del av det. Det var så jag tänkte. Jag hade läst *De fattigas bankir* av Muhammad Yunus. Han har genom mikrolån förändrat mycket för de fattiga i Bangladesh. Inte genom välgörenhet utan genom att låna ut små summor pengar i första hand till fattiga kvinnor för att de ska kunna få en försörjningsmöjlighet. Kanske genom att köpa en symaskin och ta betalt för att sy åt grannarna. Eller något liknande. Boken hade inspirerat mig mycket och jag ville följa i samma fotspår eller åtminstone förstå själv var det var han berättade om. Jag var inte där för att uppleva naturen. Det var min avsikt att leva som fattig, med allt vad det innebär. Jag ville själv uppleva hur det är. Kanske har det lite att göra med min familj. Vi har alltid diskuterat saker vid köksbordet. Mina föräldrar och mina systrar är ju engagerade i allt möjligt. När jag växte upp brydde jag mig inte så mycket. Jag tyckte inte att deras diskussioner rörde mig. En del av varför jag ville åka tror jag handlade om att de satt och snackade om orättvisor och fattigdom men jag hade aldrig sett den. Jag ville se själv och känna på hur det är. Det jag mötte i Nepal gjorde att jag insåg att köksbordets samtal och uppväxten hade gett viktiga grundvärderingar.

Björn berättar att diskussionerna hela tiden fortsatte. Och fortfarande gör det. Men någon gång under sista året på gymnasiet började Björn fundera mer över hur världen faktiskt såg ut och vad som är viktigt. Björn hade under hela sin skolgång varit arg och frustrerad över att alltid behöva anpassa sig, lyda och följa regler. I högstadiet och gymnasiet hade han gjort det till en sport att bryta alla regler och göra livet surt för lärarna. Nu ville han förändras och förändra. Han läste boken *Den nionde insikten* och den hade väckt många tankar. All hans frustration och negativ energi skadade bara honom själv. Under sista året på gymnasiet arbetade han stenhårt på att förändras, och det väckte en längtan efter att förändra samhället. Efter att göra skillnad på riktigt.

I Nepal blev det tydligt att jag hade med mig en grundtanke hemifrån. Det är känslan av att vi har ett ansvar. Ser vi orättvisor

måste vi göra något åt dem. Eller som Astrid Lindgren skriver: ”Det finns saker man måste göra, även om de är farliga. Annars är man ingen människa, utan bara en liten lort”. Om man kan hjälpa andra ska man göra det. Jag tror att fler företagsledare borde läsa lite barnböcker. Och skolan borde fokusera mer på att lära barn att de kan, lära dem att våga och att hjälpa andra istället för att skriva grammatik och räkna andragsgradsekvationer med prydlig handstil. Vi har makt att förändra. Vi måste använda den.

Runtomkring i Kathmandu finns lokala matställen som serverar dalbhat, en typisk nepalesisk rätt bestående av ris, linser och grönsaker, för 50 rupies. Där kan man också betala med ingredienser. En påse potatis eller lite blomkål så sjunker priset. Att äta där tillsammans med vännerna blev både ett sätt att göra som de gjorde och dryga ut reskassan. De hade också sagt att vattnet var filtrerat och Björn tog det som ett tecken på att det var lugnt att dricka det.

Men han blev sjuk. Mycket sjuk. De flesta som kommer till Nepal åker på någon slags magsjuka. Så det var egentligen inte konstigt. Och Björn såg det som en del av förståelsen och därför inte något att göra ett avbrott för. Det är inte bara turister i Nepal som blir sjuka, utan många nepaleser har kroniska magsjukdomar, matförgiftning och diarréer eftersom vattnet innehåller så mycket bakterier. Björn visste att de blev sjuka och tyckte därför inte att det var orättvist eller konstigt att han också blev det.

Jag tänkte att kan de leva så här så kan jag också, det handlar om att vänja sig. Jag hade bilden av att fattiga människor trots allt är lyckligare än vad vi är i Sverige. Jag ville förstå det. För att kunna göra det tänkte jag att det kräver att jag sätter mig i deras situation och delar deras känslor. Det var klart att det skulle vara jobbigt och göra ont.

Men efter två månaders konstant sjukdom gick han till det kanadensiska sjukhuset, som tar 50 dollar per besök. De lade de in honom direkt, med dropp.

Läkaren jag träffade då kallade jag för Jesus. Jag kom dit, träffade honom och 24 timmar senare var jag frisk. Jag hade nog inte

fattat hur dålig jag var. Jag hade fyra olika sorters diarré. Läkaren frågade hur jag lyckats bli så sjuk och låtit det pågå så länge. Jag berättade om hur vi bodde och han sa att från och med nu skulle jag dricka flaskvatten och bara äta det jag visste var helt säkert. Jag försökte förklara att jag inte ville leva på något annat sätt än mina vänner och att det skulle kännas fel om jag åt något de inte hade råd med. ”Jesus” fick mig att förstå att hur mycket jag än ville leva som de så hade jag inte samma bakteriekultur i magen och om jag fortsätter så här skulle jag fortsätta vara lika sjuk.

Björn ville veta hur man lever som fattig, hur nepalesernas vardag ser ut. Med det kommer också sjukdomarna. I Sverige kan man bli botad. På landsbygden i Nepal är det inte säkert att det finns mediciner och det kan ta upp till ett dygn att ta sig till sjukhus. Människor dör av magsjukdomar i Nepal. Vattenburna sjukdomar som diarré, kolera och tyfoidfieber är enligt WHO en av de vanligaste dödsorsakerna för nepalesiska barn. När man utsätter sig för samma livsstil utsätter man sig också för de risker de lever med. Björn var aldrig nära att dö. Han hade möjlighet att betala för riktigt bra sjukvård och också alltid möjligheten att flyga hem. Men insikten att människor kan dö av det som han lidit av, det lämnade ett starkt intryck.

Det går aldrig

Björns frustration över fattigdomen, arbetslösheten och nedskräpningen i Kathmandu hade resulterat i ett ständigt sökande efter lösningar tillsammans med Tirtha, Chandranath och Yugendra. Idén med att ta betalt av hushållen för att samla in soporna förkastade de. Det var helt uppenbart att ingen i Nepal skulle betala för sophämtning.

Det intressanta var att vi hade helt fel. Jag såg mig om i Kathmandu och konstaterade att det inte fanns en chans att någon skulle betala för sophämtning, Idag finns det ett 50-tal företag som jobbar med sophämtning och har hundratals anställda och Kathmandu har blivit en mycket renare stad. Vår första idé hade troligtvis varit lönsam om vi själva hade vågat tro på den. Det hade varit än mer lönsam idé än det vi gjorde istället.

Det blev ingen sophämtning. Ingen skulle betala, och dessutom visste de inte vad de skulle göra med de insamlade soporna. Det var det stora problemet, soporna kunde inte bara dumpas i floden eller skickas till soptippen för att ruttna. För att bli av med skräpet måste det göras på ett annat sätt, återvinnas och få ett värde. För att bli av med arbetslösheten måste människor få jobb. Ett företag skulle lösa problemen.

Vi frågade oss vad vi skulle tillverka, vad som gick att återvinna? Det började närma sig jul, och jag hade sedan jag var 12 år gammal cyklat runt i byn hemma och sålt julkort för att tjäna pengar. Jag kom på idén att tillverka julkort av återvunnet papper som vi skulle sälja till svenska företag som ville jobba etiskt och miljövänligt. Ju mer de diskuterade idén desto bättre blev den. Samtidigt var den helt orealistisk. Vi hade inga pengar till att starta en produktion, vi hade inget startkapital. Min första tanke var att söka pengar från någon organisation. Men det kändes inte rätt. Det är inte så man startat företag i Nepal. I Nepal hade jag sett alla kreativa entreprenörer som startat sin verksamhet utan några pengar alls. Killen som byggt om sin cykel till en rullande butik, eller mannen som parkerat sig utanför den lokala polisstationen och som skriver anmälningsrapporter mot betalning. Hans enda kostnad var pappret han skrev på och det betalade kunden. Hans syfte var att tjäna pengar, inte att spendera pengar på en lokal eller ett skrivbord. Nej, vi skulle inte söka några pengar – vi behövde en kund.

Björn lånade telefonen på en bekants kontor och började ringa. Han ringde personer och företag i Sverige som han hade kontakter med och försökte sälja in julkortsidén. Han fick ett par småbeställningar innan han fick kontakt med det Göteborgsbaserade företaget Xdin som beställde 2500 julkort.

Den kvällen kom jag hem till lägenheten, chockad över att vi fått en så stor beställning. Jag sa till mina vänner:

–Vi har fått en order på nästan tretusen julkort – vi har en månad och tio dagar på oss att leverera. Är det någon som vet hur man återvinner papper?

För första gången sedan jag flyttade till lägenheten blev det helt knäpptyst. Sedan började mina vänner prata med varandra på nepali. Till slut vände sig Chandranath till mig och jag trodde mig veta precis vad han skulle säga:

–Men Björn, det går aldrig.

Det var svaret jag fått varje gång jag haft en kreativ eller galen idé i Växjö. Det var vad alla lärare alltid sagt. Vad andra sa när jag startade mitt IT-företag. Jag tror att en av de viktigaste anledningarna till att jag bor i Nepal idag är att Chandranath faktiskt inte sa så. Det han istället sa var:

–Men Björn, det är ju helt fantastiskt. Hur återvinner man papper?

Och det var den enda frågan någon av mina vänner var intresserade av att diskutera. Istället för att säga att det är omöjligt eller komma på tusen saker vi kunde göra för att misslyckas gick de rakt på lösningen. Resten av den kvällen och långt in på natten diskuterade vi hur man kan tänkas göra för att återvinna papper.

Med 40 dagar på sig var det bara att sätta full fart och börja experimentera. Dagen efter att de fått ordern satte sig Björn på ett internetcafé och sökte och läste om olika sätt att återvinna papper. Chandranath åkte och köpte en fruktmixer och lite myggnät. De gjorde ett hemligt besök hos en fabrik i Kathmandu som tillverkade handgjort, nytt papper för att se hur de gjorde. De första försöken gjordes på marken utanför lägenheten med en mixer och myggnätet. De fick fram sitt första papper, men det gick alldeles för långsamt och kvalitén var inte tillräcklig.

Björn ägnade hela dagarna åt att cykla kors och tvärs till varenda papperstillverkare som arbetade med handgjort papper i Kathmandu. På kvällarna satt han på internetcafé och läste sida upp och sida ner om hur papper tillverkas. Och varenda timme hemma i lägenheten ägnades åt att diskutera och testa olika sätt att göra det på. Björn och hans vänner kämpade dag och natt med att få ihop något som skulle fungera.

Till slut hittade vi en metod som var någorlunda bra. Jag tömde hela reskassan, till och med pengarna som jag skulle köpa flygbiljett hem för och vi använde dem för att skaffa redskap och folk som kunde jobba. Det var en fullkomligt kaotisk månad där

vi hade panik hela tiden. Vi jobbade dygnet runt och lärde oss under tiden. Varje dag var en ny kris. Endera höll pappret inte ihop tillräckligt bra, eller så var det maskinen som tuggade sönder det gamla pappret som gick sönder. Samtidigt var vi tvungna att starta ett tryckeri för Xdin ville ha sin logga på pappret.

Det regnade när pappret skulle torka i solen. Ingen visste hur man gjorde screentryck. Allt strulade. Men vi löste kriserna när de dök upp och la all vår energi på att få ihop ordern. Vi hade inte tid att anställa folk på riktigt utan vi plockade upp dem som fanns i området. När vi hade tio dagar kvar hade vi bara gjort en tredjedel av julkorten. Vi fick till slut hyra en fabrik från en kille som tillverkade nytt papper. I fabriken hade vi lite bättre maskiner och kunde producera snabbare. Jag har aldrig jobbat så hårt i hela mitt liv.

Vi skickade 3000 julkort till Sverige, några dagar försent, men de kom fram ett par dagar före jul. När vi packat ihop kartongerna och fått iväg dem med flyget var vi helt slut. För första gången på en månad hade vi chansen att andas och inse att det var 8 personer som nu hade ett jobb. Vi tittade upp från pappersmassan och förstod att vi hade startat ett företag.